

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 304/2023-13

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Rastislava Kaššáka a Miloša Maďara (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej Advokátskou kanceláriou SLAMKA & Partners s. r. o., Radlinského 29, Dolný Kubín, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Róbert Slamka, proti rozsudku Okresného súdu Kežmarok č. k. 4 C 187/2006-602 z 26. apríla 2019, proti rozsudku Krajského súdu v Prešove č. k. 2 Co 111/2019-647 z 24. júna 2020 a proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 5 Cdo 90/2020 z 30. novembra 2022 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 3. marca 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Okresného súdu Kežmarok (ďalej len „okresný súd“), rozsudkom Krajského súdu v Prešove (ďalej len „krajský súd“) a rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) označenými v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje napadnuté rozsudky zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konania. Zároveň žiada priznať finančné zadostučinenie vo výške 30 000 eur a náhradu trov právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom.

2. Z podanej ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že okresný súd napadnutým rozsudkom zamietol žalobu sťažovateľky, ktorou sa proti Slovenskej republike – Pamiatkovému úradu Slovenskej republiky (ďalej len „žalovaná“) domáhala podľa zákona č. 161/2005 Z. z. o navrátení vlastníctva k nehnuteľným veciam cirkvám a náboženským spoločnostiam a prechode vlastníctva k niektorým nehnuteľnostiam (ďalej len „zákon č. 161/2005 Z. z.“) vydania nehnuteľností (pozemky a stavby), ktoré pôvodne tvorili komplexný kláštorňý objekt Červený Kláštor. Okresný súd konštatoval, že sťažovateľka nie je oprávnenou osobou podľa § 2 ods. 2 zákona č. 161/2005 Z. z., pretože v rozhodnom období od 8. mája 1945 do 1. januára 1990 neprešli do vlastníctva štátu nehnuteľnosti patriace sťažovateľke, ale ide o nehnuteľnosti, ktoré patrili Pravoslávnej cirkvi

v Československu. Nebolo sporným, že dotknuté nehnuteľnosti pôvodne patrili gréckokatolíckej cirkvi. Avšak vo februári 1952 bola na území vtedajšej Československej republiky zrušená a všetky jej práva, majetok a zariadenie prevzala na základe výnosu Štátneho úradu pre veci cirkevné v Prahe Pravoslávna cirkev Československa. K zápisu zmeny vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam došlo na základe darovacej zmluvy uzavretej v novembri 1955 medzi Pravoslávnou cirkvou v Československu a Československým štátom. Okresný súd nezistil žiadne skutočnosti odôvodňujúce absolútnu neplatnosť darovacej zmluvy. Ani z hľadiska kvalifikácie uplatneného nároku podľa § 126 Občianskeho zákonníka nebolo možné žalobe vyhovieť kvôli absencii dôvodov absolútnej neplatnosti darovacej zmluvy z roku 1955.

3. Krajský súd v Prešove na odvolanie sťažovateľky napadnutý rozsudok okresného súdu potvrdil. Stotožnil sa so závermi okresného súdu a doplnil, že za darcu v novembri 1955 konala metropolitná rada, ktorá podľa Ústavy Pravoslávnej cirkvi v Československu bola výkonným orgánom pre správu metropolia a jej predsedom bol metropolita vystupujúci na čele tejto cirkvi. Platnosť darovacej zmluvy už bola predmetom skôr prebiehajúcich konaní medzi stranami sporu a zo spisu bývalého Ludového súdu v Spišskej Starej Vsi bolo zistené, že Pravoslávna cirkev v Československu ako navrhovateľ predložila darovaciu zmluvu ako vkladu schopnú listinu s tým, aby uvedený súd vydal a vykonal uznesenie o zápise darovaných nehnuteľností, k čomu aj došlo 23. júna 1956. Na sporný nehnuteľný majetok sa nevzťahovalo ani zákonné opatrenie predsedníctva Slovenskej národnej rady č. 211/1990 Zb. o usporiadaní majetkových vzťahov medzi gréckokatolíckou a pravoslávnou cirkvou, pretože jednou z podmienok jeho uplatniteľnosti bolo aj zistenie, že ku dňu účinnosti jeho nadobudnutia bol nehnuteľný majetok vo vlastníctve pravoslávnej cirkvi. Túto podmienku žalovaný majetok nespĺňal. Aj z pohľadu aplikácie § 126 Občianskeho zákonníka sa krajský súd stotožnil so závermi okresného súdu.

4. Sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu dovolanie podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“), ako aj podľa § 421 ods. 1 CSP. Namietala nedostatočné odôvodnenie záveru krajského súdu o platnosti darovacej zmluvy. Zdôrazňovala svoje vyjadrenia zo základného konania, podľa ktorých sa Pravoslávna cirkev nikdy necítila vlastníčkou nehnuteľností. Pri podpise zmluvy za ňu nekonala oprávnená osoba (metropolitná rada namiesto metropolitu pražského) a na strane obdarovaného nie je uvedený Československý štát, ale len Povereníctvo kultúry v Bratislave. Súdny nevykonali na účely vyhodnotenia platnosti darovacej zmluvy potrebné dokazovanie.

5. Najvyšší súd napadnutým rozsudkom dovolanie zamietol. Konštatoval, že napadnutý rozsudok je odôvodnený dostatočne, a to predovšetkým z hľadiska platnosti darovacej zmluvy z roku 1955. Platnosť tejto zmluvy bola už posudzovaná v skorších konaniach ako prejudiciálna otázka. Aj z pohľadu § 126 Občianskeho zákonníka krajský súd žalobu posúdil a svoje závery dostatočne zdôvodnil. Nesprávne vyhodnotenie dôkazov a nepripustenie žalujúcou stranou navrhovaných dôkazov nezakladá podľa najvyššieho súdu prípustnosť dovolania, keďže dovolací súd je viazaný skutkovým stavom, ako ho zistili súdy v základnom konaní. V dovolaní nebola sformulovaná otázka zásadného právneho významu a aj v tejto časti sa kritika koncentrovala na nepreskúmateľnosť odvolacieho rozsudku a neúplné zistenie skutkového stavu, čo sú dôvody, ktoré prípustnosť dovolania podľa § 421 ods. 1 CSP nezakladajú.

II. Argumentácia sťažovateľky

6. V ústavnej sťažnosti sťažovateľka argumentuje:

- a) vo všeobecnosti arbitrárnosťou všetkých napadnutých rozsudkov, ktoré podľa sťažovateľky pôsobia nepresvedčivo a vyvolávajú pochybnosti o správnosti záverov v nich uvedených;
- b) konkrétne namieta, že jej bolo odoprené právo preukazovať skutočnosti, ktoré mali pre spor rozhodujúci význam, právo predkladať a vykonávať dôkazy, keďže jej námietky súvisiace s absolútnou neplatnosťou darovacej zmluvy z 21. novembra 1955 súdy nevzali na vedomie, ale odkázali iba na iné rozhodnutia súdov, čo má za následok nedostatočné odôvodnenie rozsudkov okresného súdu a krajského súdu. Z uvedeného dôvodu sa nestotožňuje so záverom najvyššieho súdu o dostatočnom odôvodnení rozsudku krajského súdu;
- c) namieta nedostatok svojej procesnej legitimácie v napadnutom konaní, pričom súdy mali splnenie procesných podmienok skúmať *ex offi.* Sťažovateľka bola do 1. novembra 2017 iba cirkvou registrovanou Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky, avšak nie samostatným subjektom. Uvedený nedostatok má podľa sťažovateľky za následok nulitu napadnutých rozsudkov okresného súdu, krajského súdu i najvyššieho súdu.

III. Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

7. Podstatou ústavnej sťažnosti je tvrdené porušenie práv sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým rozsudkom okresného súdu o zamietnutí jej žaloby o vydanie nehnuteľností, potvrdzujúcim rozsudkom krajského súdu, a rozsudkom najvyššieho súdu o zamietnutí dovolania sťažovateľky, z dôvodu ich nedostatočného odôvodnenia a odňatia práva predkladať dôkazy, ako aj neprihliadnutia na nedostatočnú procesnú legitimáciu sťažovateľky.

8. Ústavný súd pri predbežnom prerokovaní preskúmal, či ústavná sťažnosť sťažovateľky obsahuje všeobecné náležitosti podania [§ 39 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)], všeobecné náležitosti návrhu na začatie konania (§ 43 zákona o ústavnom súde) a osobitné náležitosti ústavnej sťažnosti (§ 123, § 124 a § 132 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde) a či nie sú dané dôvody na jej odmietnutie podľa § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

III.1. K namietanému porušeniu práv rozsudkom okresného súdu:

9. Ústavný súd v prvom rade s poukazom na čl. 127 ods. 1 ústavy uvádza, že systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd je rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom právomoc všeobecných súdov je ústavou založená primárne („... ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd“) a právomoc ústavného súdu len subsidiárne, t. j. na princípe subsidiarity. Z tohto princípu vyplýva, že právomoc ústavného súdu poskytnúť ochranu základným právam a slobodám je daná iba vtedy, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhodujú všeobecné súdy. Ústavný súd sa pri zakladaní svojej právomoci riadi zásadou, že všeobecné súdy sú ústavou povolané chrániť nielen zákonnosť, ale aj ústavnosť. Preto je právomoc ústavného súdu subsidiárna a nastupuje až vtedy, ak nie je daná právomoc všeobecných súdov (porov. napr. I. ÚS 603/2022).

10. Proti rozsudku okresného súdu, bol prípustný opravný prostriedok, ktorý sťažovateľka využila, a preto právomoc poskytnúť ochranu označeným právam sťažovateľky podľa ústavy a dohovoru mal krajský súd v rámci odvolacieho konania. Tým je zároveň v danom rozsahu vylúčená právomoc ústavného súdu. Preto ústavný súd túto časť ústavnej sťažnosti odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde pre nedostatok právomoci na jej prerokovanie.

III.2. K namietanému porušeniu práv rozsudkom krajského súdu:

11. Ústavný súd konštatuje, že v danej veci je dvojmesačná lehota na podanie ústavnej sťažnosti vyplývajúca z § 124 zákona o ústavnom súde proti napadnutému rozsudku krajského súdu, proti ktorému podala sťažovateľka dovolanie, zachovaná, a to vzhľadom na dátum právoplatnosti rozsudku najvyššieho súdu (3. januára 2023), keďže ústavná sťažnosť sťažovateľa bola ústavnému súdu doručená 3. marca 2023.

12. Z obsahu ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka proti rozsudku krajského súdu podala dovolanie z dôvodov podľa § 420 písm. f), ako aj § 421 ods. 1 CSP. Dovolacie argumenty sa rovnako ako časť odôvodnenia ústavnej sťažnosti týkali nedostatočného odôvodnenia záveru o platnosti darovacej zmluvy [porovnaj bod 4 a bod 6 písm. b) tohto uznesenia].

13. Sťažovateľka proti napadnutému rozsudku krajského súdu podala mimoriadny opravný prostriedok – dovolanie, v ktorom uviedla obsahovo rovnaké námietky ako v ústavnej sťažnosti. Ústavný súd konštatuje, že nemá na opätovné posúdenie jej totožných argumentov právomoc (porov. napr. I. ÚS 17/2023, I. ÚS 546/2022), pretože už boli predmetom posúdenia v dovolacom konaní, ktoré sťažovateľka iniciovala a ktoré najvyšší súd zavŕšil vydaním napadnutého rozsudku. Dovoláním sťažovateľky sa najvyšší súd vecne zaoberal, a došiel k záveru o jeho nedôvodnosti, preto ho zamietol podľa § 448 CSP.

14. Vo vzťahu k namietanému porušeniu práv sťažovateľky tým, že všeobecné súdy neprihliadli na nedostatok je procesnej legitímácie ústavný súd konštatuje, že túto námietku vzniesla sťažovateľka prvýkrát v ústavnej sťažnosti. Neuplatnila ju v podanom dovolaní. Vo svojich dôsledkoch to znamená, že hoci z formálneho hľadiska vyčerpala mimoriadny opravný prostriedok, ktorý jej zákon na ochranu jej označených práv účinne poskytoval a na ktorého použitie bola oprávnená v zmysle Civilného sporového poriadku, z materiálneho hľadiska vlastne tento opravný prostriedok nevyužila, pretože v podanom dovolaní sa teraz namietaného porušenia práv nedovoľovala.

15. Z formulácie ústavnej sťažnosti možno vyvodit', že k uplatneniu námietky nedošlo z dôvodu, že podľa sťažovateľky na nedostatok jej procesnej legitímácie mali súdy prihliadať *ex offio* pri skúmaní podmienok konania.

16. S týmto argumentom sa ústavný súd nestotožňuje s poukazom na § 420 písm. b) CSP, podľa ktorého prípustnosť dovolania zakladá skutočnosť, že ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu. Táto vada zmätočnosti je zároveň dovolacím dôvodom podľa § 431 CSP. V porovnaní s pôvodnou úpravou (§ 242 ods. 1 druhá veta Občianskeho súdneho poriadku účinného do 1. júla 2016) súčasná úprava už neumožňuje súdu prihliadať na vady zmätočnosti *ex offio*. Podľa § 440 CSP je dovolací súd viazaný dovolacími dôvodmi. Tento postup súvisí s dôsledným zachovávaním dispozičného princípu a princípu právnej istoty, ako aj procesnej zodpovednosti strán za ochranu svojich práv. Odstraňovanie nedostatkov rozhodnutia a konania jemu predchádzajúceho prostredníctvom opravných prostriedkov je v dispozícii strán konania

(porovnaj Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2016. s. 1357).

17. Z uvedeného dôvodu neprichádzal do úvahy prípadný postup ústavného súdu podľa § 132 ods. 3 zákona o ústavnom súde. Neuplatnenie tejto námietky v skoršom štádiu pred najvyšším súdom ústavný súd viedlo k záveru o nemožnosti zaoberať sa ňou, a preto ústavnú sťažnosť v časti smerujúcej proti rozsudku krajského súdu odmietol aj pre neprípustnosť v zmysle § 56 ods. 2 písm. d) v spojení s § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

III.3. K namietanému porušeniu práv rozsudkom najvyššieho súdu:

18. Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav veci a aké skutkové zistenia a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úlohou ústavného súdu nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie veci všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojvôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchyľil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam.

19. Vychádzajúc z uvedeného, bolo úlohou ústavného súdu v rámci predbežného prerokovania ústavnej sťažnosti v zmysle § 56 zákona o ústavnom súde posúdiť, či tieto požiadavky kladené na rozhodnutie najvyšší súd rešpektoval, minimálne v takej miere, ktorá je z ústavnoprávneho hľadiska akceptovateľná a udržateľná, a to v rozsahu sťažnostnej argumentácie sťažovateľky.

20. Z obsahu ústavnej sťažnosti je zrejmé, že sťažovateľka formulovala svoje námietky voči každému zo všeobecných súdov rovnako. Vo vzťahu k najvyššiemu súdu výslovne namietala iba nesprávnosť jeho záveru o dostatočnom odôvodnení rozsudku krajského súdu v časti týkajúcej sa platnosti darovacej zmluvy. Z ústavnej sťažnosti možno vyvodiť aj to, že podľa sťažovateľky bol najvyšší súd povinný *ex offico* prihliadnuť na nedostatok procesnej podmienky spočívajúcej v nedostatku jej procesnej spôsobilosti.

21. Ústavný súd sa oboznámil s odôvodnením napadnutého rozsudku najvyššieho súdu so zistením, že najvyšší súd sa v bodoch 9 a 10 napadnutého rozsudku zaoberal dovolacou námietkou sťažovateľky týkajúcou sa platnosti darovacej zmluvy a konštatoval, že súdy nepochybili, ak odkázali na rozhodnutia z predchádzajúcich súdnych konaní, ktoré viedla sťažovateľka, čo sa týka totožného majetku, v ktorých bola ako prejudiciálna otázka skonštatovaná platnosť darovacej zmluvy, a jej platnosť posúdili (pričom vychádzali z doby jej uzavretia) rovnako. Najvyšší súd sa v bode 13 a 14 venoval aj súvisiacej námietke, že súdy nepripustili sťažovateľkou navrhované dôkazy.

22. Právny názor najvyššieho súdu o nedôvodnosti sťažovateľkou podaného dovolania spôsobujúcej jeho zamietnutie je v napadnutom rozsudku zdôvodnený presvedčivo a vyčerpávajúcim spôsobom. Najvyšší súd sa dostatočným spôsobom zaoberal aj relevantnými námietkami sťažovateľky uvedenými v dovolaní.

23. Skutočnosť, že sa sťažovateľka s názorom najvyššieho súdu nestotožňuje, nie je postačujúca sama osebe na prijatie záveru o zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti napadnutého rozhodnutia. Aj stabilná rozhodovacia činnosť ústavného súdu rešpektuje názor, podľa ktorého obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy nie je záruka, že rozhodnutie súdu bude spĺňať očakávania a predstavy účastníka konania. Podstatou je, aby postup všeobecného súdu bol v súlade so zákonom, aby bol ústavne akceptovateľný a aby jeho rozhodnutie bolo možné kvalifikovať ako zákonné, preskúmateľné a nearbitrárne. V takom prípade nemá ústavný súd dôvod zasahovať do postupu a rozhodnutí súdov, a tak vyslovovať porušenie základných práv (I. ÚS 632/2022, IV. ÚS 110/2022).

24. V súvislosti s námietkou týkajúcou sa neprihliadnutia na nedostatok procesnej legitímácie sťažovateľky ústavný súd pripomína, že z bodu 18 napadnutého rozsudku okresného súdu vyplýva záver, že sťažovateľka je právnická osoba a má spôsobilosť byť účastníkom civilného súdneho konania. Ak krajský súd v bode 16 napadnutého rozsudku konštatoval, že sťažovateľka je registrovanou cirkvou so sídlom na území Slovenskej republiky, ktorá má právnu subjektivitu. Z uvedeného je zrejmé, že otázkou procesnej spôsobilosti sťažovateľky sa súdy v prejednávanej veci zaoberali. Ich závery však najvyšší súd nemohol podrobiť prieskumu v rámci dovolacieho konania, keďže jeho prieskumná činnosť v súlade s dispozičnou zásadou bola vymedzená sťažovateľkou v dovolaní, ktorým napadla rozsudok krajského súdu. K tomu pozri aj bod 16 tohto uznesenia.

25. Z uvedeného vyplýva, že v danom prípade niet príčinnej súvislosti medzi napadnutým postupom najvyššieho súdu, ktorý napriek absencii tejto námietky v sťažovateľkou podanom dovolaní nepreskúmal z vlastnej iniciatívy tvrdý nedostatok procesnej subjektivity sťažovateľky a tvrdým porušením jej označených práv.

26. Napadnutý rozsudok najvyššieho súdu tak nevykazuje znaky arbitrárnosti a zjavnej nezlučiteľnosti jeho účinkov s obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a ani práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorých porušenie sťažovateľka namieta, a jeho právne závery považuje ústavný súd za dostatočne odôvodnené a ústavne udržateľné. Preto ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľky v časti namietaného porušenia označených práv napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu odmietol ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona ústavnom súde.

27. Keďže ústavná sťažnosť bola odmietnutá ako celok, rozhodovanie o ďalších návrhoch sťažovateľky v uvedenej veci stratilo opodstatnenie, a preto sa nimi ústavný súd už nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 25. mája 2023

Jana Baricová
predsedníčka senátu